

בס"ד. ש"פ משפטים, מבה"ח אדר-ראשון, ה'תשי"א

(הנחה בלתי מוגה)

ואלה המשפטים אשר תשים לפניהם כי תקנה עבד עברי גוי¹, וידוע הדיוק², דלפניהם הוא לשון רבים, ואח"כ כתיב כי תקנה, בלשון יחיד. ומבואר בזה³, דכי תקנה קאי (לא על תיבת לפניהם, אלא) על מ"ש אשר תשים, דהיינו משה רבינו, ועליו נאמר כי תקנה עבד עברי, משום שהוא הממשיך דעת בנשמות ישראל.

(ב) **וביאור** הענין בקצרה, דהנה כתיב⁴ וזרעתי את בית ישראל גוי זרע אדם וזרע בהמה, דכללות נשמות ישראל נחלקו לשני סוגים, זרע אדם וזרע בהמה. זרע אדם הם נשמות דאצילות שגם בדורות הראשונים היו מועטים, וזרע בהמה הם הנשמות דבי"ע, אשר כמעט כל הנשמות בדורותינו אלה הם זרע בהמה⁵, שנקראו כן משום שאין בהם דעת. וענינו של משה רבינו הוא להמשיך דעת בנשמות שבחינת זרע בהמה. כי משה הוא משבעת הרועים⁶ הממשיכים חיות ואלקות לכללות נשמות ישראל שלכן נקראים בשם רועים, ומשה הוא כללות כולם, ונקרא רעיא מהימנא, דהיינו שממשיך בהם בחינת הדעת, להיותו במדריגת דעת עליון⁷.

(ג) **ולהבין** זה בפרטיות יותר, מהו ההכרח בענין הדעת דוקא⁸, עם היותו א' מג' המוחין, והוא האחרון שבהם. הנה מעלת הדעת היא שעל ידו דוקא נעשית הולדת המדות. וכמבואר בתניא⁹, שאם לא יקשר האדם את דעתו ויתקע מחשבתו בחוזק כו', הרי אף שיש בו ענין החכמה והבינה בגדולת ה', מ"מ, לא יוליד בנפשו יראה ואהבה

(5) תו"א שם. "והוא מיוסד על מש"כ בזהר ח"ב ר"פ משפטים (צד, סע"ב). ראה רמ"ז שם. תו"מ ח"ז ע' 305. תו"מ סה"מ שבט ע' רצד. עיי"ש וש"נ.
(6) סוכה נב, ב.
(7) תניא רפמ"ב.
(8) בכ"ז — ראה סה"מ עת"ר ס"ע קיד ואילך.
(9) פ"ג. וראה גם פמ"ב.

(1) ריש פרשתנו.
(2) תו"א ריש פרשתנו (עד, ג). תו"ח שם טז, א. מאמרי אדה"ז תקס"ה ח"א ע' רמז ואילך. סהמ"צ להצ"צ מצות דין עבד עברי פ"א (דרמ"צ פ, א). ועוד.
(3) בכל הבא לקמן — ראה דרושים שבהערה הקודמת.
(4) ירמ"י לא, כו.

אמיתית כי אם דמיונות שוא, ועל כן הדעת הוא קיום המדות וחיותן והוא כולל חסד וגבורה פירוש אהבה וענפי ויראה וענפי. ולכן¹¹ הקטן אף אם הוא בר שכל ואפילו בר שכל חריף, מ"מ, לא חל עליו החיוב והאחריות דתומ"צ, לא בקיום מ"ע ולא בשמירת מל"ת, כיון דלאו בר דעת הוא, דאף שיודע ומבין כו', מ"מ, חסר אצלו ענין הדעת, שיהי' הדבר נוגע לו להתנהג כן (ער זאָל ווערן אַזוי). והענין הוא, דהנה מוח החכמה שהוא ראשית השכל (ולמעלה מזה ישנו ענין החכמה שהוא מקור השכל, אך מה שנוגע לעבודה הו"ע ראשית השכל, נקודת החכמה, הנקרא הנחה), יש בו הפרטים שבשכל, אלא שהם כלולים בנקודת השכל, וכן יש שם גם הנטיות לחסד או לגבורה, אלא שהם בהעלם. וענין הבינה הוא פירוט הענינים הכלולים בנקודת החכמה, וגילוי הנטיות לחסד או לגבורה וכו'. אבל עדיין יכולים הענינים להשתנות בנקל מצד אחד למשנהו. אך ענין הדעת הוא מלשון התקשרות והכרה והרגשה, שהם ג' מדריגות בדעת זו למעלה מזו. דבתחילה מקשר עצמו עם הענין, ועי"ז הוא בא לידי הכרה בהענין, ועד שבא להרגשה, היינו שהכרתו בענין זה היא בתוקף כ"כ עד שאין זו רק הכרה במוח, אלא שמרגיש גם בלבו שכך הוא הענין. וכשבא למצב זה אזי יודעים כבר מעמדו ומצבו כו' (באָ וואָס ער האַלט און וואו ער האָט זיך אָפּגעשטעלט).

וזהו ההפרש בין הנשמות דאצילות שהם מזרע אדם והנשמות דבי"ע שהם מזרע בהמה, דבעולמות בי"ע הביטול הוא רק ביטול היש, היינו שהגם שישנו ענין ההשגה באלקות בשכל, ויודעים שכך צריך להיות כו', מ"מ, בנוגע לפועל הנה הביטול הוא ביטול היש בלבד, היינו, שידיעתם אינה פועלת שכן יהי' אצלם, והוא לפי שחסר בהם ענין הדעת. ולכן¹² נקראו המלאכים בשם חיות ובהמות, לפי שחסר אצלם ענין הדעת, ומשום כך ביטולם הוא ביטול היש בלבד. אמנם הביטול דאצילות הוא ביטול במציאות, כי ענין האצילות הוא שלא רק שישנה ההבנה וההשגה שכך צריך להיות, אלא שאכן נעשים כך (מ'ווערט טאַקע אַזוי), שזהו מצד ענין הדעת. ולכן נקראו הנשמות דאצילות זרע אדם, אדם בגימטריא מ"ה¹², שיש בהם ענין הביטול הבא ע"י הדעת. וזהו ענינו של משה דכתיב בי' כי תקנה עבד עברי, שהוא הממשיך בחינת דעת בנשמות דזרע בהמה.

11 תו"א שם עה, ב. תו"ח שם תי, א. מאמרי אדה"ז שם ע' רנא.
12 פרדס שער ערכי הכינויים ערך אדם. ועוד.

10 ראה סה"מ עת"ר שם ע' קטו. וראה גם קונטרס התפלה פ"ה. ד"ה באתי לגני תשי"ג פ"ז (תו"מ ח"ז ע' 302. תו"מ סה"מ שבת ע' רצב). ועוד.

ד) **אמנם**¹³ עדיין צריך להבין, איך אפשר להמשיך בנשמות דזרע בהמה בחינת הדעת ששייך לזרע אדם דוקא. אך על זה כתיב כי תקנה עבד עברי, דעברי הוא על שם בעבר הנהר ישבו אבותיכם¹⁴, היינו למעלה מבחינת נהר. דבבחי' הנהר כתיב¹⁵ ונהר יוצא מעדן להשקות את הגן ומשם יפרד גו', שמזה מובן שבחינת הנהר היא למעלה מבחינת ומשם יפרד, אמנם בחינת עבר הנהר היא למעלה גם מבחינת נהר. וזהו בעבר הנהר ישבו אבותיכם, שכל נשמות ישראל, גם הנשמות שבבחי' זרע בהמה, הנה שרשם הוא בבחינת עבר הנהר שלמעלה אפילו מבחינת נהר, ובהיותם שם יש להם דעת גדול מאד, ולכן אפשר להמשיך גם בהם ענין הדעת. וזהו מ"ש כי תקנה עבד עברי, כי תקנה דייקא, שהקנין אינו הויית דבר חדש, וגם לא שינוי במהות הדבר, אלא רק יציאה מרשות המוכר לרשות הלוקח, וכן הוא בענין המשכת הדעת בנשמות דזרע בהמה, שאין זה שינוי בעצם מציאותם, אלא רק גילוי ההעלם שישנו בהם מצד שרשם בבחינת עבר הנהר. וענין זה נעשה ע"י משה דוקא, כי, גם משה הוא ממדריגה זו (דעבר הנהר), שזהו שנקרא משה ע"ש כי מן המים משיתיהו¹⁶, ששרשו מן המים משמיטה הראשונה¹⁷. ועוד זאת, שענין המים לא נרמז בשמו, אלא רק משיתיהו, שהיא המשכתו מן המים, לפי שמים רומז לבחינת החכמה, ואילו שרשו של משה הוא למעלה מבחינת החכמה [ומזה¹⁸ מובן שמה הוא למעלה גם מהנשמות דזרע אדם, ולכן בכחו להמשיך דעת גם בנשמות דזרע בהמה, להיותו למעלה מההגבלות דזרע אדם וזרע בהמה¹⁹].

אך עדיין צריך להבין, דהנה, כל זה הוא מצד הנשמה, דכיון ששרשה מבחינת עבר הנהר כנ"ל, לכן אפשר להמשיך בה בחי' הדעת, אבל הרי הענין דמתן תורה הוא לנשמות בגופים דוקא, ועיקר הכוונה בהמשכת הדעת לישראל היא להמשיך בחינת הדעת בנשמות כפי שנתלבשו בגופים, ואיך יומשך ענין הדעת גם מצד גוף האדם. אך הענין הוא, שגם הגוף שרשו מבחי' זו, שהרי שרש הגוף הוא מרפ"ח ניצוצין דעולם התהו, שהוא שמיטה ראשונה, אלא שע"י שבירת הכלים נפל למטה ביותר²⁰.

17) תו"א שם עו, סע"ב ואילך. תו"ח שם תיב, א. מאמרי אדה"ז שם ע' רסב ואילך. וראה תו"א שמות נא, ד. תו"ח שמות נט, א ואילך.

18) כ"ה בזכרון אחדים (המו"ל).

19) סהמ"צ להצ"צ שם, א.

20) ראה גם תו"א שם עו, ג. תו"ח שם תי, ב. מאמרי אדה"ז שם ע' רנה.

13) בהבא לקמן ראה תו"א שם עה, ד ואילך. תו"ח שם תיא, א ואילך. מאמרי אדה"ז שם ע' רנו ואילך. סהמ"צ להצ"צ שם פב, ב.

14) יהושע כד, ב.

15) בראשית ב, י.

16) שמות ב, י. וראה בכ"ז דרושים

שבעה ערה 13. בהנסמן בעהרה הבאה.

וכיון ששרשו הוא בבחינת שמיטה הראשונה, מעבר הנהר, לכן אפשר להמשיך בו בחינת דעת, ע"י משה, שגם הוא במדריגה זו, כנ"ל.

ה) אמנם מלשון הכתוב ואלה המשפטים אשר תשים לפניהם, לפנייהם, סתם, משמע שענין זה קאי על כללות ישראל, היינו, לא רק הנשמות דורע בהמה, אלא גם הנשמות שבבחינת זרע אדם. ולכאורה, בשלמא הנשמות דורע בהמה שאין בהם דעת, הנה משה הוא הממשיך בהם בחי' הדעת, אבל הנשמות דורע אדם שיש בהם דעת, מהו ענין ההמשכה שנמשך להם ע"י משה, שעז"נ אשר תשים לפנייהם. אך הענין בזה, דהנה, בענין הדעת עצמו יש שתי בחינות. יש בחינת הדעת שבא לאחרי ההשגה או ההשכלה עכ"פ, שלאחרי שמשכיל ומבין את הענין אזי בא לידי הכרה והרגשה, שהכרה זו היא במה שמשיג דוקא. אך יש בחינת דעת שלמעלה מהשגה²¹, והוא הכרת העצם שאינו נתפס בהשגה, לא בהשגת החיוב ולא בהשגת השלילה, וגם לא בהשכלה, ובא רק בהכרה, ועל זה אמרו²² תכלית הידיעה שלא נדעך, דהיינו הכרת העצם. ובחינה זו דדעת צריך להמשיך גם בנשמות דורע אדם, נשמות דאצילות. כי הדעת דנשמות דאצילות הוא בחינת הדעת שע"פ השגה, שהרי עולם האצילות ענינו הוא גילויים, היינו שהוא בגדר גילוי והעלם. ולכן צריך להמשיך בהם ענין הדעת שהוא הכרת העצם, תכלית הידיעה שלא נדעך. וגם ענין זה נמשך ע"י משה רבינו, משום שהוא מבחינת מן המים משיתיהו, למעלה מבחינת גילוי והעלם, ולכן יכול משה להמשיך בחינת הכרת העצם גם בנשמות דורע אדם.

והנה כשם שנתבאר שענין המשכת הדעת בנשמות דורע בהמה הוא לפי שיש בהם ענין זה מצד שרשם, הן בנשמות דורע בהמה דכתיב בהו מעבר הנהר ישבו אבותיכם, והן מצד הגוף ששרשו מבחינת עולם התוהו, עד"ז הוא בענין המשכת הדעת דתכלית הידיעה שלא נדעך בכללות הנשמות, גם בנשמות דורע אדם, שגם ענין זה הוא מצד שרשם. והענין בזה, ע"פ הידוע²³ בענין נשמות ישראל עלו במחשבה²⁴, ששורש כל נשמות ישראל (גם הנשמות שבבחי' זרע בהמה) הוא בדרגא הכי נעלית במחשבה כו', ולכן אפשר להמשיך בהם את ענין הכרת העצם, תכלית הידיעה שלא

23) ראה לקו"ת שה"ש יז, ד ואילך.
סה"מ הי"ש"ת ע' 17. ע' 27. ובכ"מ.

24) ב"ר פ"א, ד.

21) ראה סה"מ עת"ר ע' קכט ואילך.
עזרת ע' צג ואילך. ועוד.

22) ראה בחינות עולם ח"ח פ"ב. עיקרים
מאמר ב ספ"ל. של"ה קצא, א.

נדעך. וגם ענין זה נמשך ע"י משה דוקא, כי במשה מאיר העצם שלמעלה, כמ"ש²⁵ שש מאות אלף רגלי העם אשר אנכי בקרבו, שבקרבו של משה מאיר בחינת אנכי מי שאנכי, עצומ"ה ית'. [ויתר על כן, שגילוי בחינה זו במשה הוא ע"י ישראל דוקא, כמבואר במ"א²⁶, שגילוי אנכי בקרבו דמשה הוא ע"י שש מאות אלף רגלי העם].

וזהו ואלה המשפטים אשר תשים לפניהם, לפנימיותם, שמשה הוא המקשר את פנימיות הנשמות עם בחינת פנימיות עצמות ומהות א"ס ב"ה, ולכן הוא הממשיך בחי' הדעת בנש"י, עד לבחי' הדעת דתכלית הידיעה שלא נדעך, שזוהו גם הדיוק ואלה המשפטים אשר תשים לפניהם, משפטים דייקא, שהם מצוות שכליות, היינו שגם במצוות שכליות המשיך משה מבחינת הדעת, עד לדעת דתכלית הידיעה שלא נדעך.

(ו) **וביאור** הענין בעבודת האדם בפועל גם בדורותינו אלה, דהנה בפרטיות יש בכאו"א מישראל בחינת זרע אדם ובחינת זרע בהמה, דבשעת עסק התורה והתפלה הרי הוא בבחינת זרע אדם, וכשעוסק במשך היום בעובדין דחול, אף שהם בהיתר, הרי הוא בבחינת זרע בהמה. ותוכן עבודת האדם הוא להמשיך הדעת בבחינת זרע בהמה, דהיינו שימשיך דעת ה' בעת עסקו בעובדין דחול, ועוד זאת, שגם בעבודתו בבחינת זרע אדם בעסק התורה והתפלה, ימשיך מבחינת הדעת דתכלית הידיעה שלא נדעך, והיינו, שלא יסתפק בעבודתו בתורה ותפלה באופן דהשגה, אלא ימשיך בזה ענין הדעת שהוא בחינת ההתקשרות דאמונה, שבהתקשרות זו, הנה הקושיא אינה גורמת חלישות, והרא"י אינה מוסיפה חיזוק. והמשכת מדריגה זו היא ע"י משה רבינו. והגם שאמרו ישראל דבר אתה עמנו ונשמעה גו' פן נמות²⁷, דמזה משמע שהדיבור דמשה הוא ירידה לגבי דברי ה', מ"מ, הרי דוקא משה הוא הממשיך בחינת הדעת שלמעלה מהשגה גם בנשמות דזרע בהמה. וכן הוא גם במשה שבדורנו, דאתפשטותא דמשה בכל דרא²⁸, אשר כל אלה שהיו מקושרים אליו, מקושרים עכשיו, או אלו שיתקשרו להבא עכ"פ, הרי משה הוא זה המקשר את בחינת עצם הנשמה שלהם, בחינת היחידה שלהם, ביחידה שלו²⁹, שע"ז היא חבוקה ודבוקה בכ' יחידה ליחדך³⁰, למעלה מטעם ודעת לגמרי.

(25) בהעלותך יא, כא.

(26) ראה גם סה"מ תרפ"ז ע' קטו. תש"ה

(28) תקו"ז תס"ט (קיב, א).

(29) ראה גם מאמרי אדה"ז שם ע' רצ.

(30) פיוט דהושענות (יום ג').

134. וראה תו"א בראשית א, ב.

(27) יתרו כ, טז.

ז) וממשיך בכתובי³¹ שש שנים יעבוד ובשביעית יצא לחפשי חנם, דע"י השלמת העבודה עכשיו בשית אלפי שנים דהוי עלמא³², דאף שזהו זמן מוגבל, מ"מ ישלימו בו את כל העבודה, אזי יהי מלאה הארץ דעה את ה³³, דעה דייקא, בחינת הדעת, ובאופן שכולם ידעו אותי למקטנם ועד גדולם³⁴, דאף שהוא קטן, וגם לעתיד יהי קטן, מ"מ, יהי אצלו ענין הדעת, ובאופן דכמים לים מכסים³⁵, שהאור והגילוי יהי בכולם בשוה. ויש לקשר זה עם המבואר בדרוש ההילולא³⁵ בענין צבאות השם, דצבא יש בו ג' פירושים, לשון זמן מוגבל, לשון יופי, ולשון חיל וקבלת עול, דכן הוא גם בענין זה, דהגם שהעבודה היא בשית אלפי שנים, במשך זמן מוגבל, צבא מלשון זמן מוגבל, מ"מ יש בו שלימות העבודה ובאופן דיופי, שכל עבודתו היא בשלימות, בכל הכחות הפנימיים, כחות המקיפים, ולמעלה מבחינת מקיפים, ועוד זאת שהעבודה היא מתוך קבלת עול, כפירוש הג', שזהו ענינו של עבד עברי. וע"י עבודה זו, שעל ידי נעשה הפיכת השקר והקשר דעולם לקרשי המשכן³⁶, הרי משה שבדורנו, שהוא כ"ק מו"ח אדמו"ר, יקשר את היחידה שלהם עם בחינת יחידה שלו, שהיא טוענת עולך יחידה ליחדך³⁰, ועי"ז ובשביעית יצא לחפשי חנם, דהיינו הגילוי דלעתיד, ע"י משה שהוא גואל ראשון וגואל אחרון³⁷, שבמהרה בימינו ובעגלא דידן יגאלנו מהגלות האחרון המר, אשר בו חושך כפול ומכופל, ויגאלנו³⁸.

<p>(31) פרשתנו כא, ב. וראה תו"א שבהערה
הבאה.
(36) ראה המשך הנ"ל פ"ו ואילך (סה"מ
שם ע' 119 ואילך).</p>	<p>(32) ר"ה לא, א. וראה גם תו"א פרשתנו
עו, ג.
(33) ישע"י יא, ט.
(34) ירמי' לא, לג.
(35) המשך באתי לגני היש"ת פ"י (סה"מ</p>
<p>(37) תו"א שם עה, ב. וראה שמו"ר פ"ב,
ד. זח"א רנג, א. שער הפסוקים להאריז"ל
פ' ויחי.
(38) חסר הסיום (המו"ל).</p>	<p>(31) פרשתנו כא, ב. וראה תו"א שבהערה
הבאה.
(32) ר"ה לא, א. וראה גם תו"א פרשתנו
עו, ג.
(33) ישע"י יא, ט.
(34) ירמי' לא, לג.
(35) המשך באתי לגני היש"ת פ"י (סה"מ</p>